

ارزیابی نقش مولفه های سرمایه اجتماعی در توسعه پایدار روستاها (مطالعه موردی دهستان زانوس رستاق روستای چورن)

تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۷/۰۳

تاریخ دریافت: ۹۹/۰۲/۲۳

محمدعلی الهی چورن^۱ - دانش اموخته کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی گردشگری دانشگاه زنجان ایران.
مهدی رمضان زاده لسبوئی - دانشیار گروه جهانگردی دانشگاه مازندران ایران.
اسفندیار الهی چورن - دانش اموخته کارشناسی ارشد مدیریت و برنامه ریزی درسی دانشگاه آزاد تنکابن ایران.

چکیده:

بحث بافت فرسوده و بویژه پیوند آن با مشارکت شهروندان در مسائل شهری از جمله بازآفرینی شهری امری است که در دو دهه اخیر در جوامع غربی مطرح شده است. بنابراین پژوهش حاضر با هدف ارزیابی مشارکت مردم در اجرای طرح بازآفرینی شهری در بافت فرسوده مرکزی شهر اهواز است. روش انجام پژوهش حاضر توصیفی - تحلیلی بوده که اطلاعات آن از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و از طریق تکمیل ۳۸۶ پرسشنامه در بین ساکنان محلات بافت فرسوده مرکزی، و ۴۰ نفر از کارشناس متخصص جمع‌آوری گردیده است و جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون فریدمن در قالب نرم افزار SPSS و مدل SWOT استفاده شد. نتایج پژوهش نشان داد، مهمترین قوت راهبرد اعطای تسهیلات بانکی با نرخ مناسب، مهمترین ضعف عدم اعتماد به دولت و شهرداری و نداشتن اعتماد به همکاری همسایگان در بحث تجمیع ملک و مهم‌ترین فرصت استفاده از وام‌های داخلی و مهم‌ترین تهدید عدم انگیزه اقتصادی است. همچنین امتیازها نشان می‌دهد در وضعیت فعلی، راهبرد رقابتی با کسب بیشترین امتیاز باید در اولویت و توجه قرار گیرد.

سپس نتایج آزمون فریدمن بیانگر این است که از بین شاخص‌های موردسنجش (اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی)، بیشترین مشارکت اجتماعی در بین محلات، محله باغ شیخ با میانگین (۲/۳۷)، بیشترین مشارکت اقتصادی محله عامری با میانگین (۲/۳۳)، بیشترین مشارکت فرهنگی، محله باغ معین با میانگین (۳/۶۳) و بیشترین مشارکت سیاسی محله سی‌متری با میانگین (۳/۶۳) به خود اختصاص داده‌اند. بنابراین؛ نتایج کلی حاکی از آن است که بین مشارکت شهروندان و اجرای بازآفرینی شهری بافت فرسوده می‌باشد. بنابراین جهت انجام اقدامات لازم نیازمند توجه جدی مدیران و برنامه‌ریزان شهری و منطقه‌ای است.

واژگان کلیدی: اعتماد اجتماعی، انسجام اجتماعی، مشارکت اجتماعی، شبکه اجتماعی، توسعه پایدار، روستای چورن

¹ mohammadali68elahi@yahoo.com

مقدمه

نقش تولیدی روستا در تامین امنیت غذایی، مواد اولیه بخش صنعت، صادرات غیر نفتی، تولید ناخالص داخلی، و ایجاد اشتغال و درآمد باعث شده است که بیش تر برنامه های راهبردی کوتاه مدت و بلند مدت روی تقویت زیر ساخت های اقتصادی، اجتماعی و از آن جمله ویژگی فرهنگی و مشارکت طلبی مردم در جوامع روستایی تمرکز یابد. البته سازو کارهای رسیدن به اهداف برنامه ای در این زمینه در مقاطع مختلف مکانی و زمانی متفاوت است. انتخاب سازو کارهای متفاوت و در بسیاری از موارد، عدم اجرای برنامه راهبردی نشان داده است (Sepehdust&Shabkhaneh.2012:130). از این رو کارشناسان و صاحب نظران امور اقتصادی و اجتماعی به خوبی به این نکته واقفند که در برنامه های توسعه کشور (مانند برنامه های عمرانی پنج ساله)، نمی توان فقط به بعد مادی یا رشد اقتصادی توجه داشت، زیرا این روند، در چند دهه گذشته مشکلات اجتماعی و فرهنگی را نادیده گرفته و در میان مدت و دراز مدت حاصلی جز زیان و در نهایت ایجاد موانع در راه پیشرفت همه جانبه و توسعه پایدار در کشور نتیجه ای در بر نداشته است. (ShamsiPuya&Tavakoliniya.2015:18). لذا لازمه دستیابی به توسعه، تحول اجتماعی مردمی است و تحول اقتصادی و تحرکی دولتی هرگز کافی نمی باشد. توسعه راستین در روند مشارکت فراگیر اجتماعی و نه در تولید کالایی اقتصادی حاصل می شود. (Salehi/2015:146). از این جهت سرمایه اجتماعی، سرمایه چهارم پس از سرمایه فیزیکی، مالی و انسانی شناخته شده و یکی از مولفه های مهم در توسعه به شمار می آید که به طور قابل توجه ای به توسعه پایدار کمک می کند و معمولاً زمانی از مشکلات اقتصادی سخن به میان می آید، اغلب کمبود سرمایه فیزیکی را به عنوان یکی از بزرگ ترین معضلات نام برده می شود و از سرمایه اجتماعی هیچ سخنی به میان نمی آید. این در حالی است که نیاز به سرمایه اجتماعی در شرایط رکود و تورمی که نیاز به اعتماد سازی است، بیش از هر سرمایه دیگری احساس می شود و در کنار سرمایه دیگر می تواند بسیاری از معماهای لاینحل اجتماعی را از سر راه حرکات توسعه ای جامعه بردارد و رشد شتابان اقتصادی، اجتماعی را امکان پذیر نماید. (Akbariya.2017:146) به طور کلی در باب سرمایه اجتماعی و توسعه چهاردیدگاه به شرح ذیل وجود دارد: دیدگاه اجتماع گرا؛ سرمایه اجتماعی را همان سازمان های محلی نظیر باشگاه ها، انجمن ها و گروه های مدنی می داند. دیدگاه شبکه ای؛ دومین دیدگاه در باب سرمایه اجتماعی است. این دیدگاه تلاش می کند نقاط قوت و ضعف بحث سرمایه اجتماعی را توضیح دهد. سازمان یافته؛ نظیر گروه های اجتماعی و شرکت ها تاکید دارد. و بر اساس نظر گرانووتر موید آن است که پیوند های قومی درون اجتماع، به خانواده و اجتماعات یک احساس هویت و هدف مشترک می دهد. دیدگاه نهادی؛ نیرو حیاتی شبکه اجتماعی و جامعه مدنی عمدتاً محصول بستر سیاسی، حقوقی و نهادی است. دیدگاه هم افزایی؛ تلاش دارد آنچه از دیدگاه های شبکه ای و نهادی حاصل شده است را تلفیق کند (SaneiMoghadam.2016:340). هدف این پژوهش هدف از این پژوهش بررسی نقش سرمایه اجتماعی بر توسعه پایدار روستایی و بررسی مهمترین بعد تاثیر گذار در توسعه پایدار روستایی در محدوده مورد مطالعه می باشد.

مبانی نظری

با وجود قرن های زیادی که از قدمت کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه می گذرد ولی هنوز با چالش های زیادی روبه رو هستند و به علت انواع دو گانگی نامطلوب بین مناطق و دلایل متعددی در مسیر توسعه یافتگی آن ها با مشکلات زیادی مواجه هستند و علمای توسعه این شکاف عظیم درآمدی بین طبقات پایین و بالای جامعه در کشورهای در حال توسعه را نه تنها به عنوان یک مزیت اقتصادی می دانند بلکه آن را مانعی بر سر راه رشد و توسعه اقتصادی ذکر می کنند (Eynali.2016:60). به طوری که، پیامد نامطلوب نابرابری درآمد و فقر چنان متنوع، گسترده، تاثیر گذار و در برگیرنده غالب بخش های ساختار عملکرد جامعه است که در حالت حاد و بحرانی، اساس نظام جامعه و دستگاههای حکومتی اجرایی را تحت تاثیر قرار می دهد (Yeganeh2013:46). به عبارت دیگر توسعه روستایی با مسائل و چالش های متعددی مواجه است؛ زیرا که راهبرهای گذشته در زمینه توسعه روستایی موفقیت آمیز نبوده و نتوانسته است مسائلی هم چون فقر، اشتغال، بهداشت، امنیت غذایی و

پایداری محیط زیست را تامین کند، این مسئله باعث شده است که در سال های اخیر باردیگر توسعه روستایی مورد توجه قرار گرفته و نظریه پردازان، برنامه ریزان و مجریان حکومتی درصدد برآیند تا با ارائه راهکارها و استراتژی های جدید، از معضلات و مسائلی که گریبانگیر آن می باشد، بکاهند (Baradaran.2010:1). یکی از این راهبردها که اخیرا توسط جامعه شناسان و برنامه ریزان توسعه، در بسیاری کشورهای جهان مورد توجه قرار گرفته و توانسته است نقش موثری در توسعه روستاها به دنبال داشته باشد نقش سرمایه اجتماعی می باشد، اهمیت سرمایه اجتماعی سبب شده است تا از یک طرف به عنوان محصول سرمایه گذاری عمده ای در روابط با دیگران و کاربرد آن در دسترسی متفاوت به منابع متعلق به محله، جوامع، مناطق و بخش ها یاد کنند و از طرف دیگر، از آن برای غلبه بر مشکلات اجتماعی گوناگون مانند فقر، جرم و جنایت، اقتصاد کم بازده روستاییان بکار گرفته شود (Romiyan.2013:2). سرمایه اجتماعی می توان به عنوان هنجارها و شبکه هایی دانست که امکان مشارکت مردم در اقدامات جمعی را به منظور کسب سود متقابل فراهم می کند. لذا سرمایه اجتماعی مجموعه نهادها، قوانین، روش ها، عادات اجتماعی، سنت ها و قواعد رفتاری یک جامعه است که مناسبات اجتماعی بین مردم یک جامعه را شکل می دهد (Mohammadi.2012:2). به عبارت دیگر سرمایه اجتماعی به عنوان روابط بین اعضاء گروه ها و اجتماعات معرفی می شود که موجب شضکل گیری اعتماد و تسهیل کنش ها می شود (Heydari 2012:20). بنابراین سرمایه اجتماعی موضوع روبه رشد بسیاری از مطالعات در سال های اخیر است و شرط لازم برای پیشرفت هر جامعه ای به خصوص جوامع روستایی، گسترش انسجام اجتماعی، بسط مشارکت اجتماعی و از همه مهم تر، اعتماد متقابل دولت و مردم است (Farahani.2019:28). مضاعف بر این، عاملی موثر در رسیدن به توسعه پایدار روستایی است، چرا که توسعه پایدار روستایی از یک سو بر مشارکت ساکنان محلی، از طریق مذاکره، مشورت و تعامل استوار است که درکی از سهم هریک از ساکنان را در فرایند توسعه فراهم می آورد و از دیگر سو شناسایی امتیاز نسبی هر ناحیه را برای طراحی راهبردهای توسعه مورد توجه قرار می دهد (Miri.2010:33). درمبحث مبانی نظری سرمایه از ریشه Cap به معنای سر گرفته شده است. معنای اساسی، اصلی و بزرگ از حروف کاپ از آن بر می آید و در اینجا هر کالا، پول و سرمایه ای شامل میشود که قابلیت نگه داری و افزایش داشته باشد. سرمایه یکی از چهار عامل شناخته شده تولید است در کنار زمین، کار، سازمان و مدیریت (kotnaee, 2014: 116). سرمایه اجتماعی مفهومی چند بعدی در علوم اجتماعی و در بسیاری از حوزه های جامعه تاثیر گذار است و در ادبیات مرتبط با توسعه جایگاه ویژه یافته است به گونه ای که برخی آن را حلقه مفقودی توسعه می دانند. به طور سنتی سرمایه در سه دسته کلی سرمایه طبیعی، سرمایه فیزیکی، و سرمایه انسانی طبقه بندی شده است. این سرمایه ها با یکدیگر ثروت یک جامعه را تشکیل داده و بستر رشد و توسعه ی اقتصادی را مهیای سازند. در این فرآیند، ترکیب سرمایه ها تغییر می کند (Khoshfar,2013: 155). درواقع ریشه مفهوم سرمایه اجتماعی به طور غیر مستقیم در نظریه های کلاسیک جامعه شناسان چون دوتو کویل (۱۸۳۱) و سپس شصت سال بعد در کار جامعه شناس فرانسوی امیل دورکیم (۱۹۳۳) مطرح شده است. این مفهوم را می توان در آثاری بسیاری از جامعه شناسان کلاسیک در مفهومی از قبیل اعتماد، هم بستگی و انسجام اجتماعی، هنجارها و ارزش ها مشاهده کرد (Totakhaneh, 2017: 24). اصطلاح سرمایه اجتماعی نخستین بار در اثر کلاسیک جین جا کوب با عنوان (مرگ و زندگی در شهرهای بزرگ آمریکایی)، به کار رفته است که در آن اثر توضیح داده است که شبکه های اجتماعی فشرده در محدوده قدیمی و مختلط شهری صورتی از سرمایه اجتماعی را تشکیل می دهند و در ارتباط با حفظ نظافت، عدم وجود جرم و جنایت خیابانی و دیگر تصمیمات در مورد بهبود کیفیت زندگی در مقایسه با نهاد های رسمی مانند نیروی حفاظتی پلیس و نیروی انتظامی مسئولیت بیش تری از خود نشان می دهند (Mohammadi.2014:94). از این رو امروزه سرمایه اجتماعی، نقش بسیار مهم تر از سرمایه فیزیکی و انسانی در سازمان ها و جوامع ایفا می کند و شبکه های روابط جمعی و گروهی، انسجام بخشی میان انسان ها، سازمان ها و انسان ها و سازمان ها با سازمان هائی باشد. در غیاب سرمایه اجتماعی، سایر سرمایه ها اثر بخشی خود را از دست می دهند و بدون سرمایه اجتماعی، پیمودن راه های توسعه و تکامل فرهنگی و اقتصادی، ناهموار و دشوار می باشد (Ahmadi.2016:25). از نظر (Putnam, 1992) سرمایه اجتماعی ویژگی های سازمان اجتماعی همچون هنجارها، شبکه های اجتماعی و اعتماد است که هماهنگی و همکاری را برای رسیدن به سود متقابل و مشترک آسان می سازد (PurMussavi.2013:143). از دیدگاه (Ebrahimzadeh.2014:2). سرمایه اجتماعی در افزایش کنترل های اجتماعی و نوعی، هنجارمند سازی اجتماعی می داند. به عقیده (Nikpur.2015:137)، سرمایه اجتماعی به مثابه مزیت و روح اجتماعی، نقش مهمی در بالندگی و پویایی

مکان های جغرافیایی دارد. از نظر (kolman, 2008: 462) سرمایه اجتماعی چیزی نیست جز قابلیت مردم برای همکاری، چه به مثابه یک گروه یا بخشی از یک سازمان، برای اجرای پروژه هایی که نفعی مشترک را در بر دارد. به عقیده (Bart, 1997) بنابراین با توجه به داده های جدول (۱) می توان در تعریف سرمایه اجتماعی و سنجش نقش آن در توسعه در « سطوح مختلف، سه پارامتر اساسی از قبیل هنجارها، شبکه ها، و اعتماد را گنجانند.

جدول ۱- روش های مهم در سنجش سرمایه اجتماعی

کشور	شاخص های مهم	خصیصه های کلیدی رویکرد	محقق
بریتانیا	- مشارکت اجتماعی و مدنی، شبکه اجتماعی، همکاری متقابل و اعتماد	- سرمایه اجتماعی دربرگیرنده شبکه ها، هنجارها، ارزشها، ادراک و گروه های مشترک	(Harper & - Kelly, 2002)
هند	- شبکه های اجتماعی، عضویت- های گروهی، اعتماد در نهادها و اعتماد در مردم	- تفاوت بین ارتباط رسمی/نهادی شده و شبکه غیر رسمی و تمایز بین پیوند هدفمند بین مردم با نهادها و موسسات و احساس ذهنی آنها درباره این پیوندها	al, Vanneman et 2006
یونان	- مشارکت داوطلبانه، اعتماد اجتماعی	- بعد فرهنگی (اعتماد اجتماعی)؛ و بعد ساختاری (عضویت در انجمن ها و تعهدات مدنی).	Lyberakiand - Paraskevopoulo, 2002
استرالیا	- اندازه و ظرفیت شبکه، شبکه- های باز و بسته، تراکم و روابط شبکه ای، اعتماد و روابط متقابل	- اندازه گیری سرمایه اجتماعی بر اساس دو بعد اصلی: الف) ساختار روابط شبکه ای؛ و ب) کیفیت روابط هنجاری	(Stone, 2001)
نیوزیلند	- رفتارها، نگرش و ارزش ها، گروه های جمعیتی	- سرمایه اجتماعی به عنوان رابطه بین عاملان - اندازه گیری وجود رابطه اجتماعی و کیفیت آن	(Spellerberg, 2002)
آمریکا	- اعتماد اجتماعی، مشارکت، رهبری مدنی، پیوندهای اجتماعی غیررسمی، تنوع روابط و شبکه ها	- سرمایه اجتماعی به عنوان روابط دوجانبه، تعاملات و شبکه های موجود در میان گروه های انسانی - سطح اعتماد موجود در میان گروه خاصی، به عنوان پیامد تعهدات و هنجارهایی پیوسته با ساختار اجتماعی	(Mthembu, 2011)

(رومیانی ۱۳۹۳: ۲)

نظریه های سرمایه اجتماعی

نظریه پیوندهای ضعیف

نخستین تئوری برای مفهوم سازی سرمایه اجتماعی، نظریه پیوند های ضعیف است. مطابق این نظریه هر چه شدت و استحکام روابط میان اعضای یک شبکه بیش تر باشد ارزش سرمایه اجتماعی کم تر و بالعکس هر چه شدت و استحکام این روابط ضعیف تر باشد نشان دهنده ی سرمایه اجتماعی بیش تر می باشد

نظریه شکاف ساختاری

مطابق این نظریه اگر یک فرد در شبکه اجتماعی خود با همکارانی که با هم در ارتباط نیستند یا حداقل ارتباط اندکی باهم دارند، ارتباط برقرار کند نهایت استفاده را خواهد برد منظور از شکاف در این نظریه فقدان ارتباط میان دو فرد در یک شبکه اجتماعی است که مزیتی برای سازمان تلقی می شود

نظریه منابع اجتماعی

این نظریه که ریشه های آن به مطالعات لین و کاتور می رسد پیوند های موجود در شبکه را بدون وجود منابع داخل آن نمی داند از دیدگاه این نظریه فقط منابع موجود در درون شبکه است که می تواند به عنوان یک سرمایه قلمداد شود. به

عبارت دیگر، نظریه پیوند های ضعیف و شکاف ساختاری هر دو با ساختار شبکه ها هر دو معطوف هستند در حالیکه نظریه منابع اجتماعی به محتوی شبکه توجه دارد (محمدی ۱۳۹۲: ۴۱). سرمایه اجتماعی نقش بسزایی در توسعه پایدار روستاها داشته

پیشینه پژوهش

در این زمینه مطالعات متعددی صورت گرفته است که عبارتند از: (Mohammadi, 2011). در تحقیقی تحت عنوان نقش سرمایه اجتماعی در توانمند سازی سکونتگاههای غیر رسمی به این نتیجه رسیده است که سرمایه اجتماعی به عنوان یک اهرم توانمند در بهسازی و احیای محله بهره جست. کامران و همکاران در تحقیقی تحت عنوان جایگاه سرمایه اجتماعی در پدافند غیرعامل (مطالعه موردی: استان سیستان و بلوچستان) به این نتیجه رسیده است که نرخ پایین مشارکت مردمی در سیستان و بلوچستان در ۹ دوره انتخابات حاکی از اعتماد پایین مردم و دولت مرکزی در نتیجه وضعیت نا مساعد سرمایه اجتماعی در این منطقه است. (Sanaei Moghadam & Yeganeh, 2016) در تحقیقی تحت عنوان تحلیل جغرافیایی بر نقش سرمایه اجتماعی در کیفیت خانوارهای عشایری (مطالعه موردی: ایل نوئی، طایفه زیلایی، شهرستان چرام استان کهگیلویه و بویر احمد) به این نتیجه رسیده است که وجود مشارکت اجتماعی در غالب مراسم های مختلف انجام می شود مهم ترین بعد سرمایه اجتماعی موثر بر کیفیت زندگی خانوارهای عشایر می باشد (Gadiri et al, 2013). در تحقیقی تحت عنوان تحلیل رابطه سرمایه اجتماعی و تعلق مکانی با میزان رضایت مندی پس از زلزله (مطالعه موردی: خانوارهای محلات شهر بم) به این نتیجه رسیده است که میزان رضایت مندی از بازسازی پس از سوانح طبیعی با ابعاد کیفی - اجتماعی توسعه نظیر سرمایه اجتماعی و تعلق مکانی ارتباط دارد. (Kozak, 1998) در تحقیقی تحت عنوان سرمایه اجتماعی، ساختارهای نهادی و عملکرد دموکراتیک؛ (مطالعه تطبیقی: حکومت های محلی آلمان) به این نتیجه رسیده است که سرمایه اجتماعی به طور مشخص (اعتماد) بر عملکرد بهتر حکومت های محلی موثر است. (Shea chong, 2005) در تحقیقی تحت عنوان سرمایه اجتماعی همسایگی جوانان استرالیایی به بررسی سرمایه اجتماعی در بین جوانان استرالیایی پرداخته شده و به این نتیجه رسیده است که شاخص انسجام اجتماعی نقش تعیین کننده برای جوانان استرالیایی دارد. (Payto, 2003) در تحقیقی تحت عنوان تاثیر تعلق مکانی و سرمایه اجتماعی بر عملکرد مدنی به این نتیجه رسید ه است که رابطه معنا داری بین تعلق مکانی، سرمایه اجتماعی و عملکرد مدنی وجود دارد به طوری که، مدیران می توانند با توجه به تعلق مکانی و سرمایه اجتماعی بازدید کنندگان و استفاده کنندگان محیط طبیعی برای طراحی و مدیریت مشارکتی شهروندی بهره ببرد. منطقه مورد مطالعه روستای چورن از توابع دهستان زانوس رستاق در شهرستان نوشهر در استان مازندران می باشد. این روستا دارای ۷۶ خانوار که بالغ بر ۲۴۶ نفر جمعیت می باشد هدف از این پژوهش بررسی تاثیر مولفه های سرمایه اجتماعی بر توسعه پایدار روستایی و بررسی مهمترین بعد تاثیر گذار در توسعه پایدار روستایی در محدوده مورد مطالعه می باشد و به دنبال پاسخگوی به سوال زیر تدوین شده است:

- آیا بین توزیع مولفه های سرمایه اجتماعی و توسعه پایدار روستایی در محدوده مورد مطالعه رابطه معناداری وجود دارد؟

روش پژوهش

نوع تحقیق کاربردی، روش مورد استفاده توصیفی - تحلیلی، برای گردآوری داده های و اطلاعات از روش های کتابخانه ای (فیش برداری از کتب، مقالات و پایان نامه های و منابع اینترنتی) و میدانی (پرسشنامه) استفاده شده است. قلمرو مکانی این تحقیق، روستای چورن از توابع بخش کجور شهرستان نوشهر می باشد که دارای ۷۵ خانوار طبق سر

شماری ۱۳۹۶ می باشد، که تعداد ۱۵ خانوار از طریق فرمول اصلاح شده کوکران به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. انتخاب خانوارها به صورت تصادفی ساده انجام گرفت تا اصل فرصت برابر به منظور انتخاب خانوارها رعایت شده باشد

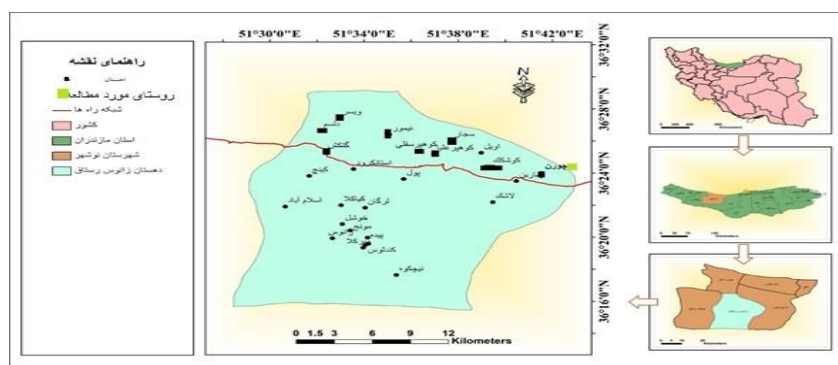
جدول ۳- گویه‌های سنجش عوامل موثر بر توسعه پایدار روستایی

متغیر	شاخص	گویه‌ها	آلفای کرونباخ
توسعه پایدار روستایی	اعتماد اجتماعی	اعتماد به مردم روستایی و محله زندگی، میزان اعتماد به هم محلی‌ها و همسایگان، میزان اعتماد شما به متصدیان خدمات روستایی، میزان اعتماد شما به سیستم ارایه خدمات حمل و نقل روستایی، میزان اعتماد به "شورای اسلامی" و عملکرد آن، میزان اعتماد به نیروی انتظامی و ماموران آن در تامین امنیت روستا، میزان اعتماد شما به نهادهای خیریه غیر دولتی، اعتماد به افراد فامیل و وابستگان،	۰/۷۵
	مشارکت اجتماعی	میزان مشارکت در امور خیریه در روستا و محله خود، میزان مشارکت در نگهداری از تاسیسات عمومی روستایی، میزان مشارکت و همکاری هم محلی‌های در تامین هزینه خدمات روستایی، میزان مشارکت در زمینه فکری و مشورتی در بهبود محل زندگی و محله. میزان همکاری نهادهای محلی و روستایی در حل مشکلات روستا، میزان همکاری در پاکیزه نگه داشتن محل زیست روستا، میزان شرکت در امور و مراسمات مذهبی در سطح محله زندگی، میزان همکاری در راه اندازی مراسمات اجتماعی و مذهبی در روستا، میزان همکاری با نهادهای محلی و دولتی در کاهش مشکلات روستا، میزان مسئولیت‌پذیری همسایگان در رابطه با امور محله زندگی، میزان همکاری با همسایگان در موارد بروز مشکلات، میزان تبادل تجارب و اطلاعات با همسایگان در خصوص مسائل مهم در روستا، میزان مشورت با همسایگان خود، میزان مشورت با افراد فامیل و بستگان،	
	انسجام اجتماعی	میزان درگیری و نزاع بین ساکنین روستا، میزان انحرافات اجتماعی و ناهنجاری‌ها در روستا، میزان تمایل برای حل مسائل و مشکلات موجود در روستا در گردهمایی و جلسات، میزان همکاری و شرکت در مراسم شادی و عزاداری در روستا، ارزش‌های مشترک بین شهروندان (مثل ساده زیستی، حس همکاری، همدلی)، میزان همکاری مردم برای مساعدت به افراد حادثه دیده، میزان صمیمانه و دوستانه با همسایگان و هم محلی‌ها، وظایف اجتماعی مانند (مساعدت به دیگران در مواقع نیاز و رعایت حال همسایگان) را به صورت دلسوزانه، وظایف اجتماعی مردم مانند (جمع آوری زباله) به صورت داوطلبانه، میزان بهبود و ارتقای ارتباط با همسایگان و دوستان، میزان همکاری ارتباط خانوادگی، میزان شرکت در مهمانی‌ها و رفت و آمدهای خانوادگی، میزان شرکت در مراسمات دینی و مذهبی در نزدیکی مردم روستا، میزان گذشت، صداقت، امانتداری و کمک به دیگران در بین همسایگان،	
توسعه پایدار روستایی	شبکه‌ها و نهادهای محلی	میزان توجه به ارایه اطلاعات و تجارب فردی، میزان توجه به استفاده از تجارب شهرها در بهبود روستا، نقش شورا اسلامی در افزایش همکاری، نقش شوراهای روستایی در ایجاد ارتباط بین همسایری‌ها، نقش شورا در ایجاد ارتباط بین شهروندان و نهادهای مرتبط، نقش خدمات موجود در روستا، توانایی نهادهای محلی روستایی در ارایه خدمات، توانایی شورای اسلامی در ایجاد پیوند محله‌ها با سایر محلی‌ها، میزان دارا بودن و دسترسی نهادهای روستایی به تجهیزات مناسب و منابع مالی،	۰/۷۸
	اقتصادی	امکان ایجاد رصت‌های شغلی غیر کشاورزی، افزایش میزان درآمد روستاییان، افزایش انگیزه جهت بهبود وضعیت کار و فعالیت، افزایش قیمت مسکن و زمین، امکان ایجاد فرصت‌های شغلی غیر کشاورزی، افزایش میزان درآمد روستاییان، افزایش انگیزه جهت بهبود وضعیت کار و فعالیت، افزایش قیمت مسکن و زمین، افزایش زمینه‌های اشتغال و ایجاد تنوع شغلی، بهبود خدمات زیرساختی به لحاظ کیفیت، بهبود زیرساخت‌های ارتباطی. افزایش زمینه‌های اشتغال و ایجاد تنوع شغلی، بهبود خدمات زیرساختی به لحاظ کیفیت، بهبود زیرساخت‌های ارتباطی.	
	اجتماعی و فرهنگی	امکان ایجاد فرصت‌های شغلی غیر کشاورزی، افزایش میزان درآمد روستاییان، افزایش انگیزه جهت بهبود وضعیت کار و فعالیت، افزایش قیمت مسکن و زمین، افزایش زمینه‌های اشتغال و ایجاد تنوع شغلی، بهبود خدمات زیرساختی به لحاظ کیفیت، بهبود زیرساخت‌های ارتباطی.	
زیست محیطی و کالبدی	دسترسی به زمین مسکونی جهت ساخت و ساز، ساخت اماکن عمومی، وضع معابر، روشنایی معابر، کیفیت مصالح، کیفیت معابر، پاکیزگی محیط و منظر روستا، عرض معابر، تخریب مراتع و زیست‌گاه‌های حیات وحش، رضایت از کیفیت آب شرب،		

به منظور دستیابی به نتایج مطلوب و ارزیابی رابطه توزیع سرمایه اجتماعی در توسعه پایدار روستایی از خانوارها در روستاهای نمونه در ۴ شاخص و ۴۹ مولفه برای سرمایه اجتماعی (اعتماد، انسجام، مشارکت، شبکه‌های نهادی اجتماعی) و همچنین ۳ بعد و ۲۲ مولفه برای توسعه پایدار روستایی (اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی و کالبدی) به شرح جدول (۳) اقدام به تهیه و تدوین ۲ پرسشنامه مطابق با طیف لیکرت گردید است. جهت ارزیابی پایایی داده‌ها از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد، که برای مولفه‌های سرمایه اجتماعی ضریب ۰.۷۵ و برای ابعاد توسعه پایدار روستایی ضریب ۰.۷۸ بدست آمد، که نشان از رضایت بخش بودن داده‌ها برای انجام تحقیق می‌باشد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و استنباطی (آزمون t تک نمونه‌ای، همبستگی پیرسون و تحلیل مسیر) در نرم افزار SPSS استفاده شده است.

معرفی محدوده مورد مطالعه

روستای چورن در طول جغرافیایی ۵۱ درجه و ۴۳ دقیقه ۴۱ ثانیه شرقی و محور جغرافیایی ۳۶ دقیقه و ۲ ثانیه شمالی واقع گردیده است، توپوگرافی روستای چورن در دامنه جنوبی البرز مرکزی در ناحیه کوهپایه و جنوب شرق شهرستان نوشهر و در فاصله ۸۵ کیلومتری آن قرار دارد، روستای چورن همچنین در فاصله ۷۸ کیلومتری شهرستان چالوس و ۷۵ کیلومتری شهرستان نور واقع گردیده است از شمال به مراتع و روستای چمرکوه از سمت جنوب به روستای چنارین و از سمت شرق به مراتع و از سمت غرب به روستاهای کشکک و اوپل محدود گردیده و در ارتفاع ۱۷۰۰ متر از سطح آب های آزاد قرار

شکل ۱- منطقه مورد مطالعه

یافته‌های توصیفی

از میان ۵۰ نفر پاسخگو ۱۹/۲ درصد مجرد و ۸۰/۸ درصد متأهل، ۶۳/۳ درصد مرد و ۳۶/۷ درصد زن، میانگین سنی این افراد ۳۹/۴ سال، از نظر وضعیت سواد ۱۲/۶ درصد بی سواد، ۱۲/۶ درصد خواندن و نوشتن، ۱۱/۸ درصد سواد دوره ابتدایی، ۴۶/۵ درصد دارای سواد دوره راهنمایی و دبیرستان، ۱۶/۵ درصد دیپلم و دیپلم به بالاتر تحصیلات داشته‌اند. جدول (۴) آمار توصیفی مولفه های سرمایه اجتماعی و ابعاد توسعه پایدار روستایی را نشان می‌دهد. که در میان مولفه

های سرمایه اجتماعی بعد اعتماد دارای بالاترین میانگین می باشد. و در میان ابعاد توسعه پایدار روستایی بعد اقتصادی بالاترین میانگین به خود اختصاص داده است.

جدول ۴- اطلاعاتی توصیفی پاسخگویان

اطلاعات توصیفی		فراوانی	میانگین	انحراف معیار	واریانس
مولفه های سرمایه اجتماعی	اعتماد	۵۰	۳/۱۷	۰/۴۹۴	۰/۲۴۴
	مشارکت	۵۰	۲/۹۹	۰/۴۵۳	۰/۲۰۵
	انسجام	۵۰	۳/۰۱	۰/۵۱۵	۰/۲۶۵
ابعاد توسعه پایدار روستایی	نهادی	۵۰	۲/۹۱	۰/۶۳۵	۰/۴۰۳
	اقتصادی	۵۰	۲/۸۹	۰/۵۸۲	۰/۳۳۹
	اجتماعی	۵۰	۲/۵۳	۰/۰۴۳	۰/۲۴۶
	زیست محیطی و کالبدی	۵۰	۲/۵۷	۰/۰۴۷	۰/۲۸۹

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷

در ادامه تحقیق به بررسی سرمایه‌های اجتماعی روستاییان در شاخص‌های چهارگانه (اعتماد، انسجام، مشارکت و شبکه‌های محلی) با استفاده از آزمون t تک نمونه‌ای پرداخته شده است. تحلیل میانگین عددی میزان سرمایه اجتماعی روستاییان در سطح خانوارها در محدوده مورد مطالعه براساس آزمون t تک نمونه‌ای مبین متوسط بودن سطح سرمایه‌های اجتماعی در کلیه شاخص‌های مورد نظر تحقیق است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد، سطح انسجام روستاییان در سطح رضایت بخشی قرار دارد. بطوری که میزان تمایل برای حل مسائل و مشکلات موجود در روستا در گردهمایی و جلسات، میزان همکاری و شرکت در مراسم شادی و عزاداری در روستا، ارزش‌های مشترک بین شهروندان (مثل ساده زیستی، حس همکاری، همدلی)، میزان همکاری مردم برای مساعدت به افراد حادثه دیده، میزان صمیمانه و دوستانه با همسایگان و هم محلی‌ها، وظایف اجتماعی مانند (مساعدت به دیگران در مواقع نیاز و رعایت حال همسایگان) را به صورت دلسوزانه، وظایف اجتماعی مردم مانند (جمع آوری زباله) به صورت داوطلبانه، میزان بهبود و ارتقای ارتباط با همسایگان و دوستان، میزان همکاران ارتباط خانوادگی، میزان شرکت در مهمانی‌ها و رفت و آمدهای خانوادگی، میزان شرکت در مراسمات دینی و مذهبی در نزدیکی مردم روستا، میزان گذشت، صداقت، امانتداری و کمک به دیگران در بین همسایگان، انسجام دارند. با وجود این، سطح مشارکت روستاییان و همینطور عملکرد شبکه و نهادهای محلی در سطح پایینی قرار دارد. همانطوری که جدول (۵) نشان می‌دهد، با احتساب دامنه طیفی در خانوارهای ساکن در روستاهای نمونه که بین ۱ تا ۵ براساس طیف لیکرت در نوسان است، این میزان برای بعد اعتماد بیشتر از عدد مطلوبیت ۳ و برای بعد انسجام کمتر از ۳ و برای ابعاد مشارکت و شبکه‌ها و نهادهای محلی بصورت منفی ارزیابی شده است. که بیانگر تاثیرگذاری مثبت بعد اعتماد در سرمایه اجتماعی روستاییان و تاثیرگذاری منفی در ابعاد مشارکت و شبکه‌های محلی می‌باشد. این تفاوت فقط برای بعد اعتماد در سطح آلفای ۰/۰۱ معنادار و میزان تفاوت آنها از مطلوبیت عددی بصورت مثبت برآورد شده است.

جدول ۵- بررسی مولفه های سرمایه اجتماعی در بین خانوارهای نمونه با استفاده از آماره t

مطلوبیت عددی مورد آزمون = ۳						
مولفه ها	میانگین	آماره T	درجه آزادی	معناداری	تفاوت میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد
						حد پائین حد بالا
انسجام	۳/۱۸	۳/۷۷۶	۴۹	۰/۰۰۰	۰/۱۷۸	۰/۲۷ ۰/۰۸
مشارکت	۲/۹۹	-۰/۱۲۶	۴۹	۰/۹۰۰	-۰/۰۰۶	۰/۰۸ -۰/۱۰
اعتماد	۳/۰۳	-۰/۵۹۶	۴۹	۰/۵۵۳	۰/۰۲۹	۰/۱۳ -۰/۰۷
شبکه‌های محلی	۲/۹۶	-۰/۶۰۷	۴۹	۰/۵۴۵	-۰/۰۳۵	۰/۰۸ -۰/۱۵

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷

در ادامه تحقیق به بررسی ابعاد توسعه پایدار روستایی با استفاده از آزمون t تک نمونه‌ای پرداخته شده است. تحلیل میانگین عددی میزان توسعه پایدار روستایی در سطح خانوارها در محدوده مورد مطالعه براساس آزمون t تک نمونه‌ای مبین پایین بودن سطح توسعه پایدار روستایی در کلیه ابعاد مورد نظر تحقیق (اقتصادی، اجتماعی، محیطی و کالبدی) است. همانطوری که جدول (۶) نشان می‌دهد، با احتساب دامنه طیفی در خانوارهای ساکن در روستاهای نمونه که بین ۱ تا ۵ براساس طیف لیکرت در نوسان است، این میزان برای همه ابعاد کمتر از عدد مطلوبیت (۳) و بصورت منفی ارزیابی شده است. یافته های تحقیق نشان دهنده تاثیرگذاری منفی همه ابعاد توسعه پایدار روستایی می‌باشد. این تفاوت در سطح آلفای ۰/۰۵ معنادار و میزان تفاوت آنها از مطلوبیت عددی بصورت منفی برآورد شده است.

جدول ۶- بررسی ابعاد توسعه پایدار روستایی در بین خانوارهای نمونه با استفاده از آماره t

مطلوبیت عددی مورد آزمون = ۳							
مولفه ها	میانگین	آماره T	درجه آزادی	معناداری	تفاوت میانگین	فاصله اطمینان ۹۵ درصد	
						حد پائین	حد بالا
اقتصادی	۲/۸۹	-۲/۰۷	۴۹	۰/۴۰	-۰/۱۰۵۶	-۰/۲۰۶۳	-۰/۰۰۴۹
اجتماعی	۲/۵۳	-۱۰/۷۴	۴۹	۰/۰۰۰	-۰/۴۶۵۶	-۰/۵۵۱۴	-۰/۳۷۹۹
محیطی و کالبدی	۲/۵۷	-۸/۹۲	۴۹	۰/۰۰۰	-۰/۴۲۳۸	-۰/۵۱۷۸	-۰/۳۲۹۸

منبع: یافته‌های تحقیق ۱۳۹۷

در ادامه تحقیق جهت بررسی رابطه میان مولفه‌های سرمایه اجتماعی (مشارکت، انسجام، اعتماد و نهادهای محلی) با توسعه پایدار روستایی از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد. برای معنادار بودن رابطه بین متغیرها از طریق ضریب همبستگی پیرسون، اگر سطح معناداری آزمون (sig) کمتر از ۵ درصد باشد، با ۹۵ درصد اطمینان می‌توان رابطه دو متغیر را ثابت نمود. بنابراین یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد، بین ابعاد اعتماد، مشارکت و توسعه پایدار روستایی در سطح ۰۰۵ درصد آلفا رابطه مثبتی وجود دارد و همین طور بین بعد نهاد های محلی و توسعه پایدار روستایی در سطح ۰۰۵ درصد آلفا رابطه منفی وجود دارد. ولی بین بعد انسجام و توسعه پایدار روستایی هیچ رابطه ای وجود ندارد (جدول ۷).

جدول ۷- سنجش میزان همبستگی میان توسعه پایدار روستایی و ابعاد سرمایه اجتماعی

همبستگی پیرسون		مولفه های سرمایه اجتماعی
سطح معناداری	ارزش	
۰/۰۰۰	۰/۴۴۵ (**)	اعتماد
۰/۰۰۸	۰/۲۲۹ (**)	مشارکت
۰/۳۶۹	۰/۰۷۸	انسجام
۰/۰۱۲	۰/۲۱۶ (*)	نهادهای محلی
۵۰		تعداد

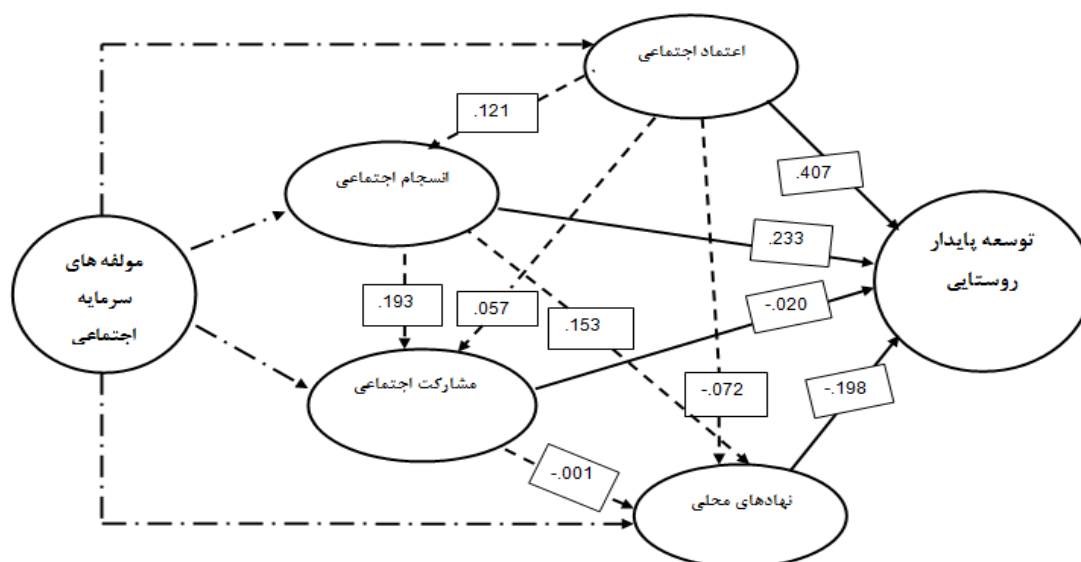
(**) معناداری همبستگی در سطح ۰/۰۱ - (*) معناداری همبستگی در سطح ۰/۰۵

در ادامه تحقق بعد از اینکه رابطه میان مولفه‌های سرمایه اجتماعی و توسعه پایدار روستایی بدست آمد، به بررسی اثرات مستقیم و غیر مستقیم سرمایه‌های اجتماعی بر توسعه پایدار روستایی با استفاده از آزمون رگرسیون چند متغیره (تحلیل مسیر) پرداخته شده است. برای انجام تحلیل مسیر ابتدا بین متغیر وابسته (توسعه پایدار روستایی) و متغیرهای مستقل (نهادهای محلی، انسجام، اعتماد و مشارکت محلی) رگرسیون گرفته شد و در بقیه مراحل هر یک از شاخص‌ها که بیشترین ضریب بتا (BETA) را داشته اند به عنوان متغیر وابسته و سایر عوامل متغیر مستقل فرض شده است. و در شکل شماره ۳ میزان و نوع تاثیر (مستقیم و غیر مستقیم) هریک از متغیرهای مستقل و وابسته نشان داده شده است.

جدول ۸- سنجش میزان اثرات مستقیم و غیر مستقیم و کلی متغیرها بر توسعه روستایی

متغیرها	اثر مستقیم	اثر غیر مستقیم	اثر کلی	اولویت بندی
اعتماد اجتماعی	-۰/۰۲۰	۰/۰۰۱	-۰/۰۱۹	۳
انسجام اجتماعی	۰/۲۳۳	-۰/۰۶۸	۰/۱۶۸	۲
مشارکت اجتماعی	۰/۴۰۷	۰/۰۴۱	۰/۴۴۸	۱
نهادهای محلی	-۰/۱۹۸	-	-۰/۱۹۸	۴

منبع: یافته های تحقیق، ۱۳۹۷

شکل ۱- مدل تحلیل مسیر عوامل و متغیرهای سرمایه های اجتماعی و تاثیر آن بر توسعه پایدار روستایی

همانگونه که جدول (۸) نشان می دهد اثرات مستقیم و غیر مستقیم شاخص های مشارکت اجتماعی، انسجام اجتماعی، اعتماد اجتماعی و نهاد های محلی در توسعه پایدار روستایی با استفاده از آزمون تحلیل مسیر بدست آمده که بیشترین اثر کلی مربوط به بعد مشارکت اجتماعی با میزان (۰/۴۴۸) داشته است. همانطوری که یافته های تحقیق نشان می دهد، میزان همکاری در پاکیزه نگه داشتن محل زیست روستا، میزان شرکت در امور و مراسمات مذهبی در سطح محله زندگی، میزان همکاری در راه اندازی مراسمات اجتماعی و مذهبی در روستا، میزان مسئولیت پذیری همسایگان در رابطه با امور محله زندگی، میزان همکاری با همسایگان در موارد بروز مشکلات، میزان تبادل تجارب و اطلاعات با همسایگان در خصوص مسائل مهم در روستا، میزان مشورت با همسایگان خود، میزان مشورت با افراد فامیل و بستگان، و به همین جهت این بعد مهمترین عامل در بین مولفه های اجتماعی در توسعه پایداری روستایی شناخته شده است و بعد نهادهای محلی با میزان (-۰/۱۹۸) دارای اثر منفی در توسعه پایدار روستایی در منطقه مورد مطالعه داشته است. برای بدست آوردن اثرات غیر مستقیم متغیرهای مستقل، ضرایب مسیر در هم ضرب شدند و برای اثرات کلی ضرایب کلیه مسیر منتهی به متغیر وابسته در جمع هم شدند.

نتیجه گیری

امروزه سرمایه اجتماعی به عنوان حلقه اتصال سرمایه طبیعی، سرمایه فیزیکی و سرمایه انسانی، رشد و توسعه اقتصادی را برای جوامع محلی به ارمغان آورده است. در صورت فقدان سرمایه اجتماعی، سایر سرمایه‌ها اثر بخشی خود را از دست می‌دهند از این رو موضوع سرمایه اجتماعی به عنوان یک اصل محوری برای دستیابی به توسعه محسوب می‌گردد. یافته حاصل از تحلیل این تحقیق نشان می‌دهد. برای بررسی سرمایه اجتماعی روستاییان (در شاخص‌های چهارگانه)، بر اساس آزمون t تک نمونه‌ای شاخص سطح انسجام روستاییان در سطح رضایت بخشی قرار دارد. بنابراین میزان بعد انسجام بیشتر از عدد مطلوبیت ۳ و برای ابعاد مشارکت و شبکه‌ها و نهادهای محلی بصورت منفی ارزیابی شده است. همچنین آزمون همبستگی پیرسون نشان که بین ابعاد اعتماد، مشارکت و توسعه پایدار روستایی در سطح ۰/۰۵ درصد آلفا رابطه مثبتی وجود دارد و همین طور بین بعد نهاد های محلی و توسعه پایدار روستایی در سطح ۰/۰۵ درصد آلفا رابطه منفی وجود دارد. بیشترین اثر کلی مربوط به بعد مشارکت اجتماعی با میزان (۰/۴۴۸) داشته است. همانطوری که یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد، میزان همکاری در پاکیزه نگه داشتن محل زیست روستا، میزان شرکت در امور و مراسمات مذهبی در سطح محله زندگی، میزان همکاری در راه اندازی مراسمات اجتماعی و مذهبی در روستا، میزان مسئولیت‌پذیری همسایگان در رابطه با امور محله زندگی، میزان همکاری با همسایگان در موارد بروز مشکلات، میزان تبادل تجارب و اطلاعات با همسایگان در خصوص مسائل مهم در روستا، میزان مشورت با همسایگان خود، میزان مشورت با افراد فامیل و بستگان، و به همین جهت این بعد مهمترین عامل در بین مولفه‌های اجتماعی در توسعه پایداری روستایی شناخته شده است و بعد نهادهای محلی با میزان (۰/۱۹۸-) دارای کمترین اثر کلی در توسعه پایدار روستایی در منطقه مورد مطالعه داشته است.

پیشنهادات

- همکاری شوراها در جوامع محلی به عنوان پل ارتباط دهنده مردم با نهادهای بالاتر.
- برقراری رابطه بیشتر و صمیمانه بین نهادهای اجتماعی و ساکنین روستایی در جهت کسب اعتماد و افزایش آگاهی
- ایجاد کمیته های مشورتی و برگزاری نشست های آموزشی و دوره ای درون محلی در روستاها.
- مشخص کردن ساختار مشارکت برای مردم و قابل فهم کردن آنها برای افراد با میزان درک مختلف.
- افزایش آگاهی مردم در ارتباط با حقوق مدنی به منظور دخالت در مدیریت روستا و دفاع از حقوق مردم روستایی
- پرهیز از تمرکز گرایی در برنامه توسعه و مشارکت دادن خود مردم روستایی در برنامه های آتی برای رفع کاهش محرومیت
- تشکیل بانک اطلاعاتی در ارتباط با شناسایی قابلیت فردی، اقتصادی، فرهنگی، مردمی و سنجش میزان مشارکت آنها
- ارتقای فرهنگ جامعه به سوی پذیرش مشارکت همه جانبه مردمی در فرآیند کاهش محرومیت.

منابع

- احمدی. (۲۰۱۷). **تحلیلی بر اثرات سرمایه اجتماعی در اخلاق زیست محیطی روستاییان مطالعه موردی: دهستان چایباره بالا؛ شهرستان زنجان**. نشریه جغرافیا و برنامه ریزی. ۲۱(۶۱). ۱۹-۳۵.
- اکبریان رونیزی، سعید رضا، رضا علی، منصور، چهارراهی، ذبیح الله، (۱۳۹۶). **تحلیل وضعیت سرمایه اجتماعی شهری (مطالعه موردی: شهر استبان، استان فارس)**. فصلنامه مطالعات و برنامه ریزی سکونتگاههای انسانی دوره دوازدهم، شماره ۲ صص ۲۷۵-۳۸۹.

- پورموسوی سیدموسی، عباسی کسبی دنیا، و واحدی حیدر. (۱۳۹۲) تحلیل و ارزیابی مولفه های سرمایه اجتماعی و تاثیر آن در امنیت اجتماعی شهر، مطالعه موردی منطقه ۱۲ شهر تهران. مجله آمایش جغرافیایی فضا، دوره ۳ شماره ۱۰. ۱۴۰-۱۵۸
- خوش فر غلامرضا، خواجه شاهکوهی علیرضا، کرمی شهاب، بارگاهی رضا. (۱۳۹۲) بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در نواحی شهری مطالعه موردی: نواحی شهری گرگان. مجله آمایش جغرافیایی فضا، دوره ۳ شماره ۹، ۱۵۱-۱۷۸
- دکتر عیسی ابراهیم زاده، محمد زارع. (۱۳۹۳) سنجش میزان سرمایه اجتماعی، مشارکت و توسعه پایدار شهری مورد شناسی؛ منطقه سه کلانشهر زاهدان. مجله جغرافیا و آمایش شهری و منطقه ای، دوره ۴ شماره ۱۱، ۱۵-۳۰
- رومیانی، عنابستانی، محمد ولایی. (۲۰۱۶). تحلیلی بر اثرات سرمایه اجتماعی بر روی توسعه پایدار روستایی (مطالعه موردی: دهستان رومشگان غربی-شهرستان کوهدشت). فضای جغرافیایی، ۱۵.
- رهبر، وحیدری. (۱۳۹۰). تأثیر سرمایه اجتماعی بر ارتقاء سیاستگذاری. مطالعات روابط بین الملل، دوره شماره ۱۴-۱۵ (۲۱۹-۲۵۳).
- سنایی مقدم، سروش و یگانه محمدی، بهروز، (۱۳۹۵). تحلیل جغرافیایی بر نقش سرمایه اجتماعی در کیفیت زندگی خانوارهای عشایری (مطالعه موردی: ایل نوئی، طایفه زیلائی شهرستان چرام، استان کهگیلویه و بویر احمد). فصلنامه مطالعات و سکونتگاههای انسانی دوره ۱۲ شماره (۲) صص ۳۵۴-۳۳۹.
- سنایی مقدم سروش، محمدی یگانه بهروز. تحلیل جغرافیایی بر نقش سرمایه اجتماعی در کیفیت زندگی خانوارهای عشایری (مطالعه موردی: ایل نوئی، طایفه زیلائی، شهرستان چرام، کهگیلویه و بویر احمد).
- شمس پویا محمدکاظم، توکلی نیا جمیله. (۱۳۹۴) تحلیل سرمایه اجتماعی با تاکید بر مشارکت شهروندی و پاسخ گویی مدیران شهری مورد پژوهی: شهر اسلامشهر. فصلنامه آمایش محیط، دوره ۸ شماره ۳۰ (۱۳۷-۱۵۲)
- صالحی، رضا، نعمتی، مرتضی، امان پور سعید، (۱۳۹۵). سنجش و تحلیل سرمایه اجتماعی شهری (مطالعه موردی: نسیم شهر). فصلنامه مطالعات برنامه ریزی شهری سال سوم، شماره دهم، (۱۷۲-۱۴۵)
- صلاحی اصفهانی، (۱۳۹۰). نقش سرمایه اجتماعی در توسعه روستایی (مطالعه موردی: روستای عشایری قره بلاغ). فصلنامه پژوهش های بوم شناسی سال دوم شماره سوم (۶۰-۵۲).
- عینالی، جمشید، واحد رومیانی. (۱۳۹۲) "ارزیابی نقش سرمایه اجتماعی در توسعه گردشگری روستایی با تأکید بر خانه های دوم مطالعه موردی: دهستان حصار ولیعصر-شهرستان بوئین زهرا." مجله برنامه ریزی و توسعه گردشگری دوره ۲ شماره ۶ (۵۲-۷۴)
- غلامی کوتنایی کوروش، قربان نژادشهرودی یداله. (۱۳۹۳) بررسی تاثیر سرمایه اجتماعی خانواده بر اعتیاد جوانان (شهر قائم شهر). مجله پژوهش های جامعه شناسی معاصر، دوره ۲ شماره ۳، (۱۱۵-۱۳۹)
- فراهانی، ح.، عبدلی، س.، چراغی، م. (۲۰۱۳). ارزیابی اثرات سرمایه اجتماعی در توسعه نواحی روستایی با تأکید بر کیفیت زندگی (مطالعه موردی: دهستان مشهد، میقان شهرستان اراک). فصلنامه علمی-پژوهشی برنامه ریزی منطقه ای، شماره ۲، (۶۷-۷۸).
- کامران حسن، موسوی زه حسین امینی ح. (۱۳۹۱) جایگاه سرمایه اجتماعی در پدافند غیرعامل (نمونه موردی: استان سیستان و بلوچستان). فصلنامه مطالعات برنامه ریزی سکونتگاه های انسانی، دوره ۷ شماره ۲۱ (۲۶-۳۶)
- مجنون توتاخانه، مفرح بناب، حامدوران. (۲۰۱۷). تحلیل وضعیت سرمایه اجتماعی در سکونتگاه های شهری میانه اندام مطالعه موردی: شهر بناب. فصلنامه جغرافیا (برنامه ریزی منطقه ای)، (۱) ۱۹-۳۲.

- محمدی یگانه، چراغی، ولائی. (۱۳۹۲). نقش گردشگری مذهبی در توسعه روستایی، با تاکید بر کیفیت زندگی و سرمایه اجتماعی مطالعه موردی؛ روستای قیچاق شهرستان میاندوآب. نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، دوره ۱۳ شماره ۳۰ (۷-۲۵).
- محمدی، تعالی مقدم، آزاده، بستام. (۲۰۱۱). برآورد سرمایه اجتماعی در مناطق مختلف شهر مشهد و ارائه راهکارها جهت ارتقای آن در راستای وظایف شهرداری. فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۹.
- مددی. (۲۰۱۳). بررسی رابطه سرمایه اجتماعی با کارآفرینی درون سازمانی. فصلنامه مدیریت توسعه و تحول، ۱۳۹۲ (۱۴)، ۳۹-۴۹.
- معمارزاده، عطایی، اکبری. (۱۳۸۸). بررسی نقش سرمایه اجتماعی بر بهبود عملکرد کارکنان. فصلنامه مدیریت توسعه و تحول، ۱۳۸۸، ۹-۱۵.
- میری، غلامرضا و همکاران (۱۳۸۹)، نقش سرمایه اجتماعی در توسعه روستایی مطالعه موردی: منطقه پشت آب سیستان، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، شماره چهاردهم، صص ۲۹-۴۹.
- نیک پور، عامر، رمضان زاده لسبوتی، واحدی، وحید. (۱۳۹۴). ارزیابی سرمایه اجتماعی و تأثیر آن در ارتقاء کیفیت محیط‌های شهری (مطالعه موردی: شهر بابلسر). فصلنامه علمی-پژوهشی برنامه ریزی منطقه ای، دوره ۵، شماره ۱۹، (۱۱۵-۱۲۶).
- نیک پور، محمد کاظم و توکلی نیا، جمیله (۱۳۹۴). تحلیل سرمایه اجتماعی بر مشارکت شهروندی و پاسخ گویی مدیران شهری مورد پژوهی اسلام شهر. فصلنامه آمایش محیط شماره ۳۰ صص ۱۵۲-۱۳۷.

-Chong, Sheau Tsuey (2005), **Young Australians Neighborhood Social Capital**, Faculty Life and Social Sciences, Swinburn University of Technology, 2-22

-Colman, J. (1998), **Social Capital in the Creation of Human Capital**, American Journal of Sociology, 94, 95-121.

-cusack, Thomas, R. (1998), **Social capital Institutional Structures, and Democratic performance: A Comparative Study of German Local Governments** Berlin. 36

-Mthembu, b. m. j. (2011), **rural tourism as a mechanism for poverty alleviation in kwazulu-natal: the case of bergville, a thesis submitted to degree of doctor of philosophy in the department of recreation and tourism**, at the University of Zululand.

-Payton, Michelle Angela Payton (2003), **Influence of Place Attachment and SocialCapital on Civic Action: A Study atSherburne National Wildlife Refuge**, master's thesis of Natural ResourcesScience and Management Program, University of Minnesota, June.

-Spellerberg, A. (2001). **Framework for the measurement of social capital in New Zealand**. Wellington: Statistics New Zealand.

-Stone, W. (2001). **Measuring social capital**. Australian Institute of Family Studies, Research Paper, 24.

-Vanneman, R., Desai, S. & Noon, J. (2006). **Social Capital in India: Networks, Organizations, and Confidence**. the Annual Meeting of the American Sociological Association. Montreal.